

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՅՅՐ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵՍԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

(Քաղուամբ Տ. Գաբրիել Սեփեղյան. Յովսէփեանի Միաբանութեան անդամներէն մէկուն գրած նամակէն)

«Այս ամբողջ ամառը պարբերաբար տազանայի եւ մտահոգութեան մէջ անցուցինք, յունիսի 1-7 Վեհափառ Հայրապետը ջերմ ունէր տաքութիւնը բարձրանում էր մինչև 39,6, ապա բրտնում էր եւ հետզհետէ հանգստանում: Տեղական հիւանդանոցի ամառ քովից Անուշաւան Աղիզեանը, ինչպէս եւ շրջապատողները, սկզբում կարծում էին, թէ սովորական ջերմ է: Բայց հինգ օր ընդհատումից յետոյ, նորից սկսուեց նոյն երեւոյթը եւ տևեց 13-20 ր յունիսի:

Այս անգամ բժշկին արդէն մտահոգութեամբ դիտեց տաքութեան ելուէները եւ կասկած չայտնեց կրկնուող Տիմ լինելու մասին, եւ արիւն առաւ քննութեան ենթարկելու: Գերագոյն խորհրդի անդամներն անմիջապէս որոշեցին նրանից բժշկներ կանչել, եւ հրաւիրուեցան ուսուցչապետ Լեոն Յովհաննիսեան եւ Գրիգոր Սաղեան:

Ողորմի. զի թերևս ջնջեցէ գրադմութիւն մեղացս սուրբ աղօթիւք ձերովք՝ եւ ողորմութեան ցօղըն անձրեւեցէ ի մեզ՝ առ ի պարգևեալ բուսուցանել ի յօրն վերջին, եւ վերանալ ընդ առաջ քրիստոսի Աստուծոյ, եւ որք յիշէք յիշեցէ զձեզ Քրիստոս Աստուած ի միւսանգամ գալստեան իւրոյ:

Արդ զրու հասեալ աւարտեցաւ՝ սուրբ աւետարանս, զի յամի տեառն 1862 ին եւ Մայիսի 31 ին սկսայ գրել՝ եւ 1863 ին հոկտեմբերի 16 ին աւարտեցաւ եւ եղաւ ի դուռն սուրբ Աստուածածնի:

Աղաչեմ զամենեանս որ հանդիպիք սուրբ աւետարանիս՝ եւ գտանէք սղալ ի սմա, մի՛ մեղադրէք զի ոչ է կամօք մեր, այլ ՚ի մոռացմանէ, վասն զի այսմ արհեստի ոչ եմ աշակերտեալ վարժապետի՝ այլ յուսացեալ ի զօրութիւն Աստուծոյ, գրեցի զսա շնորհօք Հոգւոյն սրբոյ, որում վայելէին զօհութիւն եւ փառք ամենազօրին Աստուծոյ, այժմ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

որոնք տեղական բժշկներ Աղիզեանի եւ Չուբարի հետ նորից քննութեան ենթարկեցին հիւանդին, հաստատելով յայտնուած կարծիքի հղուութիւնը: Երկու օր յետոյ՝ յունիսի 22 ին նորից եկաւ բժշկապետ Սաղեանը Յովհ. Յովհաննիսեանի հետ, երբ արդէն մահրէարան Չուբարը քննել էր արիւնը եւ հիւանդութեան մանրէները գտել այնտեղ:

Յունիսի 20 ին բժշկ Աղիզեանի ձեռքով կատարուած ներարկումից յետոյ՝ Ն. Սրբութիւնն իրեն այնքան լաւ էր զգում. որ թւում էր, թէ աղատուած է չար հիւանդութիւնից. ուստի եւ նախապէս եղած որոշման համեմատ՝ իմ եւ Գեորգ Բրեժնեպիլսկոյի ուղեկցութեամբ Երեւան գնաց Ժողայեցեկութեան կառավարութեանը, ընտրութեան առթիւ նորա կատարած շնորհաւորութեան եւ ցոյց տուած զիւրութիւնների համար: Ընդունելութիւնը նշանակուած էր ժողկոմխորհի զահլիճում, եւ կատարուեց ըստ ամենայնի պատշաճ ձեւերով. նախ ինքնաշարժ մեքենան տրամադրուած էր կառավարութեան կողմից, նաեւ որպէս ուղեկից մի բարձր պաշտօնեայ նշանակուած, ժողկոմխորհի շէնքի առաջ պարետը կանգնած, սպասում էր Ն. Վեհափառութեան, իսկ սանդուխների հրապարակների վերայ կանգնած էին միլիցիոներներ, որոնք եւ անցնելու ժամանակ զինուորական պատիւ էին տալիս: Սանդուխների գլխին, վերին յարկում, սպասում էր մի այլ պաշտօնեայ, որ առաջնորդեց եւ ներս հրամցուեց Ն. Սրբութեան եւ չքախմբին:

Կառավարութեան անդամները ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի նախագահ Տ. Գաբրէլեանի եւ նորա օգնական Երզնկեանի գլխաւորութեամբ ընդունեցին Ն. Վեհափառութեան, առաջինը ընդառաջ գալով՝ տեղ ցոյց տուեց բազմալու իւր կողքին եւ նոյն շարքում նաեւ չքախմբին: Ն. Սրբութիւնը հակիրճ եւ պատշաճ ողջօնի խօսքեր ուղղեց նախագահին եւ շնորհակալութիւն յայտնեց, սիրալիր պատասխան տալով Տ. Գաբրէլեանից. Այսպէս նստելուց յետոյ՝ Ն. Սրբութիւնը իւր ուրախութիւնը յայտնեց մեր երկրի շինարարական եւ այլ յառաջդիմական երեւոյթների եւ նորանոր ձեռնարկութիւնների մասին, որպիսին կառուչակի մեծ կոմբինատն է, յոյս յայտնելով նաեւ, թէ իւր կաթողիկոսութեան օրով հոգեւոր եւ մարմնաւոր իշխանութիւնների բարի յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին մինչև վերջ, ինչպէս սկսուած է: Մատուցուեցաւ թէյ, համապատասխան կարկանդակներով եւ անուշեղէններով: Զրոյցի ժամանակ Ն. Սրբութիւնը խօսեց մի քանի հարցերի մասին եւ նրանց լուծումը խնդրեց. նախագահը խոստացաւ զրական կարգադրութիւն անել եւ որոշ կէտերի համար հէնց անմիջապէս յանձնարարեց ներքին Գործերի կոմիսարի պաշտօնակատարին՝ հարկաւոր տնօրինութիւններն անել անձամբ: Տեսակցութիւնն ու հիւրասիրութիւնը տեսեց մէկուկէս ժամ, որ շատ սիրալիր բնոյթ էր կրում եւ նշանակուած էր յատկապէս երեկոյեան, որպէս զի երթեկները եւ խանգարողներ չլինեն:

Այստեղից Վենը իւր ուղեկիցներին հետ եկաւ Ս. Սարգիս՝ թեմի մայր եկեղեցին, ուր հաւաքուած էր հաւատացեալներին մեծ բազմութիւն, որ սպասում էր Հոգեւոր Տիրոջ օրհնութիւնն ստանալու, չնայելով արդէն գիշերուայ ժամը 10ն էր. առաջնորդարանում էլ շատ մտաւորականներ և քաղաքացիներ սպասում էին ողջունելու Ն. Սրբութեան գալուստը։ Տարբարազար, մեր լաւ տրամադրութիւնը փչացաւ հէնց նոյն գիշեր. հիւանդութիւնը անսպասելի կերպով բարձրացրեց իւր գլուխը և հինգ օր բարձր տաքութեան մէջ էր Ն. Սրբութիւնը։ Խմբովին և անհատաբար իւրաքանչիւր այցելութեան եկան երևանի մեր յայտնի բժիշկները. Յովհ. Յովհաննիսեան, Սպարկոյան, Արգար իսահակեան, Լեոն Յովհաննիսեան, Սպարկոյան կամաւարկան, Միրզաբեկեան, Յակոբեան. բժշկական խորհուրդը հիւանդին քննութեան ենթարկեց և յանձնարարեց մանրէաբան ուսուցչապետ Արգար իսահակեանին քննել արիւնը։ Երեւանի մտաւորականներ և քաղաքացիներ շարունակ այցելեցին գալիս, տեղեկանալու Ն. Սրբութեան առողջական վիճակի մասին, իսկ տաքութիւնից ազատ օրերում՝ մատուցանելու իրենց յարգանքը։

Յուլիսի 23 ին Ն. Սրբութիւնն իրեն դարձեալ լաւ էր զգում և կամենում էր իւր Աթոռը վերադառնալ։ Բայց բժիշկների խորհրդով հանգստացաւ մինչև օգոստոսի 3 ը։ Ի դարմանաւ չընդապատողների և բժիշկների օգոստոսի 4-ից էլ միաձնում տաքութիւն ունէր նորից մինչև վեցը. այս անգամ բժիշկ Աղիզեանը աւելի բարձր դոզայով ներարկում կատարեց, որից յետոյ այլևս հիւանդութիւնը չկրկնուեց։ Բայց երկարատեւ հիւանդութիւնը որոշ ազդեցութիւն էր թողել և երկար ժամանակ անցաւ մինչև վերջնական կազդուրումը և թուութեան անցումը։ Այժմ բոլորովին առողջ է և սեպտեմբերի 1-ից արդէն հետեւում է իւր կոչման հետ կապուած դործերին։

Հիւանդութեան ամբողջ ընթացքում, թէ՛ իջմիածնում և թէ՛ երեւանում, Գերագոյն Խորհրդի անդամները Միաբանութեան հետ ամենայն խնամքով և ուշադրութեամբ հետեւում էին հիւանդութեան՝ ամէնօրեայ այցելութեամբ և տաքութեան բարձրանալու ժամանակներին՝ նաև անընդհատ հերթակալութեամբ»։

Ո Ւ Խ Տ Ե Ր Թ

ԼՈՒՍԱՀՈԳԻՈՅՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 21-ի շաբաթ օրը, ըստ Հին Տոմարի՝ Ս. Թարգմանչաց տօն լինելով, երեք տարիներէ ի վեր շարունակուած սովորութեան համեմատ, Ս. Պատրիարքը Գիրքէն ետքը՝ պատշաճ հակիրճ քարոզով մը պանծացուց օրուան տօնին խորհուրդը, անոր խառնելով նաև ողբացեալ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքի յիշատակին զգացումը, իր անուան տարեդարձին առթիւ։ Ս. Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ լուսահոգւոյն համար, մասնակցութեամբ բովանդակ Միաբանութեան և ուսանողութեան։

Ս. Պատարագի աւարտումէն ժամ մը յետոյ, ամէնքը, գլխաւորութեամբ Սրբազան Պատրիարքին և մասնակցութեամբ Սրբազան Եպիսկոպոսաց և բոլոր Վարդապետներու, Թափօր կազմելով՝ ուղղուեցան դէպի Ս. Փրկիչ։ Ժառանգաւորաց վարժարանին առջեւէն մինչև Հրեշտակապետաց վանքին յարակից ճամբուն արտաքին մեծ դուռը երկուստեք շար ի շար կանգնած էին Ս. Թարգմանչաց վարժարանի 400 է աւելի տալկերտները։ Ասոնց մէջէն յամբօրէն սկսաւ շարժիլ միաբանական թափօրը, այս անգամ առաջնորդուած՝ երկանհակ մը ժառանգաւորներէ, որոնք տրխրանոյշ ներդաշնակութեամբ կ'երգէին հանգուցեալին «Հովուական Սրինգ քի աւետարտական քերթուածներէն «Ետեւէս եկո՛ւր»ը սրտառուչ այն եղանակով զոր այնքան զգացումով և ճարարութեամբ անոր հանգցուցած էր Պ. Շահան Պէրպէրեան։

Ոչ մէկ տտեն թերևս Դուրեանի յուշքը այնպէս խորունկը իջած չէր իր աշակերտներուն հոգիներուն մէջ, քան այդ պահուն, երբ՝ համագրաւուած կարծես խորհրդաւոր կանչէ մը, անոր հոգիէն փրթած և օծուն ձայնովը ոլորակուած, իրրեւ իրենց կոչումին իսկ ձայնն էր որ կարծես կը լսէին իրենց էութեանը խորքէն։

«Եթէ զիս անցիս դէպի Յոգանան՝

Բացուած երկնի հեռեմեռուն ներքեւ,

Կուգամ վայելել քու սիրոյդ պարգեւ...»

Թարգմանչացի սանիկները, կարմրաւանջ տաւրակներ, որոնք կ'եղբրեն սեւագետներու այդ տողանցութիւնը, կը թուին